

simis, quam antecessoribus nostris nec subluere nec extorquere indicibiles adversitates valere, etiam sub tyrannis sacrilegis! Quando ergo hæretici suffragantur, vel qualiter deponantur, et Dominus prius constituit, ubi nec audiendos ab ovibus, sed fugiendos sanotuit, et Deiloquus Paulus deinde factis et deus approbavit. Qui quamvis mercenarios etiam contentiosos, contumaces, avaros, cupidos et invidios sic sufferat, ut de prædicatione quoque eorum se gaudere et gavisurum asserat; fures tan en et latrones, hæreticos videlicet homines post unam et secundam correptionem deviantes insinuat. Quod et se fecisse evidenter ostendit, ubi Alexandrum, Hyeronimum et Philetam dicentes resurrectionem jam factam Satanae tradidit, ut discerent non blasphemare. Beatus quoque Augustinus in tractatu Evangelii Joannis astringens mercenarios in aliquo esse necessarios et utiles, licet in multis culpabiles, concessivo modo inquit: « Habeat ovile Domini præpositos et filios et mercenarios. Præpositi autem qui filii sunt, pastores sunt. Præpositi autem sua quærentes, non Jesu Christi, mercenarii sunt. » Idem in subsequentibus: « Nostis jam in nomine Domini

qui sit pastor bonus, et quemadmodum pastores boni membra sint ejus, et ideo sit unus pastor bonus. Nostis quis sit mercenarius ferendus, qui lupus et fures et latrones cavendi, quæ sint oves, quod sit ostium quo et oves ingrediuntur et pastor, quomodo sit intelligendus ostiarius. Nostis etiam quando quisque non per ostium intraverit, fur est et latro, nec venit nisi ut furetur et occidat et perdat (Joan. x, 10). » Ecce tantus doctor licet dixerit mercenarium ferendum, et habeat Ecclesia mercenarios præpositos, nunquid alicubi invenitur dixisse fures et latrones ferendos, et habeat Ecclesia eos præpositos? In cujus tractatu diligentius inveniet designatos mercenarios fures et latrones et cætera, quisquis hic sibi inde non satisfactum autumat.

CAPUT LLV.

De eo quod sanctus Gregorius adhuc diaconus Euthychium devitavit, et quod sanctus Hieronymus non expectandum in eis publicum iudicium asserit.

(Hic desinit codex mutilus, scriptus auctoris ætate et optimæ notæ, in quo desunt octo capitula, in indice initio libri hujus præfixo notata.)

APPENDIX AD OPERA HUBERTI.

FRAGMENTUM

DISPUTATIONIS ADVERSUS GRÆCOS.

(Apud Marten., *Thesaurus Anecd.*, tom. V, pag. 845, ex ms. codice Floriacensi.)

ADMONITIO PRÆVIA.

Sequens disputationis adversus Græcos fragmentum suppeditavit nobis codex Floriacensis ab annis circiter sexcentis manu exaratus. Quis autem fuerit illius auctor necdum rescire potuimus, cum disputationis initium et finis in manuscripto desiderentur. De tempore tamen quo vixerit aut scripserit ille, certo aliquid definire possumus. Neque enim ante tempora Michaelis Cæularii patriarchæ Constantinopoli, qui sopitum adversus Latinos schisma non sine furore suscitavit, scriptum composuit suum, sed neque ante Leonem Acridanum episcopum aut Nicetam abbatem Studensem acerrimos Latinorum hostes, quos in diptychis sacris a Græcis conscriptos esse improbat; verum ante finem sæculi xi ipse sum in lucem emisit et duo mihi persuadent. Unum repeto ex antiquitate codicis Floriacensis, cujus character ad annos sexcentos accedere videtur, alterum ex eo quod auctor Græcos non obscure arguat quod intinctam eucharistiam porrigant communicantibus, contra morem Ecclesiæ Latinæ. « Sed, inquit, seorsum corpus et seorsum sanguinem sumimus, nec intinctum panem datum cuiquam nisi Judæ traditori cognovimus. » Nam, licet ex decreto concilii Turonensis, quod refert Burchardus lib. v, cap. 9, « sacra oblatio intincta debet esse in sanguine Christi, ut veraciter presbyter possit dicere infirmo: Corpus et sanguis Domini tibi proficiat; » huic tamen decreto derogabat canon 1 concilii in Bracarenensis, vetantis « eucharistiam vino madidam pro complemento communionis porrigere. » Quæ prohibitio vim habuit legis apud Latinos ad usque sæculum xii, cujus initio eucharistia passim intincta tribui incæpit, ut discimus ex epistola Ernulphi Roffensis episcopi ad Lambertum, ubi hunc ritum « nova consuetudine, » ut ait, introductum multis rationibus tueri conatur. Cui favet etiam Ivo Carnotensis in tractatu De divinis officiis. Hinc patet disputationem contra Græcos cujus hic fragmentum exhibemus scriptam fuisse ab eo tempore quo Michael Cæularius schisma conflavit in Ecclesia, quod totis viribus tueri conatus est Nicetas Pectoratus, hoc est ab anno circiter 1050 ad 1100. Tunc Humbertus cardinalis et Anselmus Cantuariensis archiepiscopus, duo ordinis nostri luminaria Græcorum commenta suis scriptis valide confutarunt; nec mihi dubium est quin etiam alii eandem in se provinciam susceperint, quorum utinam lucubrationes haberemus! sed ne omnino pereant, saltem vel fragmentum exhibeamus.

FRAGMENTUM DISPUTATIONIS CONTRA GRÆCOS.

Vos fidei illorum ignorare dicetis. Nunquid orthodoxis Patribus ignorantia vestra præjudicat? Nunquid non magis vos culpa negligentie damnat? quod si sanctos Patres fidem illam non habuisse contenditis, et libros eorum falsatos asseritis, et in hoc quoque recipiendi nullatenus estis quoniam causationes hujusmodi nullis assertionibus probare potestis. In nulla namque synodo talè sacrilegium nostris opponitur, quod tamen vestros fecisse synodus vè testatur. Sed ad rem veniamus, et videamus quid etiam in sanctam Scripturam, et in ipsam catholicam fidem peccetis. Cum enim Spiritus sanctus plenus et perfectus sit Deus, et æqualis per omnia Patri et Filio quod dicitur Spiritus Patris, et quod Pater eum dat et mittit et effundit, vel si quid hujusmodi legitur, nullam servitutem vel minorationem significat. Neque enim Pater vel Deus ejus est, vel Dominus ejus est, quia major non est. Majus enim vel minus in Deo non est. Qui enim minor est, perfectus Deus non est, qui vero perfectus non est, nec omnino Deus est, quia Deus perfectus est. Spiritus autem sanctus ideo Deus est, quia de Deo est. Nihil enim de Deo est, nisi quod Deus est, qui ob hoc solum Spiritus Patris est, quia de Patre est: quia si de eo non esset, nullatenus Spiritus ejus esset; et, sicut Filius essentiam habet a Patre nascendo, ita Spiritus procedendo. Processio namque significat essentiam Spiritus sancti. Nihil enim in simplici ejus natura aliud aliquid est, quam quod est. Igitur sive Spiritus sanctus procedens a Patre dicitur, sive missus a Patre, sive datus, sive effusus, sive Spiritus Patris, unum est, et unum significat, id est essentiam Spiritus, quia nihil in simplici natura diversum est. Quod ergo Spiritus Patris est, essentia ejus est. Quod a Patre procedit, quod datur, quod mittitur, quod effunditur, essentia ejus est; et nihil habet a Patre, nisi quod est. Quidquid enim est, Deus est, nec aliam naturam habet, ut Filius, in qua aliud habeat quam quod Deus est. Spiritus est Patris ut Deus, procedit ut Deus, datur ut Deus, mittitur ut Deus, effunditur ut Deus, quia totus est Deus. Unum est cum Patre, quia de Patre est. Consubstantialis est illi, procedit ab eo, mittitur ab eo, datur ab eo, effunditur ab eo, quia de eo est, et nihil in eo est, nisi quod est. Similiter quod Spiritus Filii dicitur, quod ab eo datur, mittitur, effunditur, insufflatur, spiratur, profertur, exit, accipit ab eo quod annuntiat, eandem processionem, id est, eandem essentiam ejus puram insinuat. Non enim est aliter Spiritus Filii, et aliter Patris, nec aliter dat eum Filius, aut mittit, aut effundit, aut spirat, quam Pater; nec aliter procedit a Patre, quam profertur et exit a Filio; nec aliter accipit a Filio quod annuntiat quam a Patre. Non diversas essentias habet simplex Divinitatis natura, nec aliquid habet a Patre vel Filio, nisi quod est. Accidens

enim in Deo non est. Semper enim est quod est. Et, sicut Pater semper generat, et Filius semper gignitur, et nihil est Pater vel Filius quod semper non sit; sic Spiritus sanctus semper procedit, semper mittitur, semper datur, semper effunditur, semper spiratur, semper profertur, semper insufflatur, semper exit, semper accipit quod annuntiat, semper est Spiritus Patris et Filii. Et sicut quod Filius generatur, quod nascitur, quod mittitur in forma Dei, quod prodit ex ore Altissimi, quod exit a Patre, unam essentiam ejus significat, quam habet a Patre; sic omnia quæ de Spiritu sancto dicuntur unam et eandem ejus demonstrant essentiam, quam habet a Patre et Filio: non enim aliud et aliud significant in eo diversæ prolationes, in quo nihil est nisi quod est. Sed sive processio, sive missio, sive quodlibet aliud, quod habet a Patre et Filio, puram, simplicem, unam et eandem solamque significat essentiam, quam habet a Patre et Filio. Si enim diversa significat, aut diversas essentias habebit simplex natura; aut aliquid erit in Deo præter illud quod est, quod catholica non recipit fides. Item cum Spiritus sanctus unum cum Patre sit, et consubstantialis illi, pro eo quod ab eo est, id est procedit; idem Spiritus consubstantialis Filio non est, sicut Patri, nec unum cum Filio sicut cum Patre, quia non est nec procedit ab eo, quod catholica fides non recipit, quia non aliter et aliter, sed uno et individo modo unum est Pater et Filius et Spiritus sanctus. Item si Spiritus sanctus non procedit a Filio, quomodo, sicut vii synodus habet, procedit per ipsum? Quid est enim per domum procedere, nisi de domo procedere? Aut qualiter exit a Filio Spiritus, si non procedit ab eo? Quid est enim exire, nisi procedere? vel quomodo spiratur, insufflatur, et effunditur, profertur ab eo, si non procedit ab eo? Nunquid aliter Spiritus Patris est et aliter Filii, ut hujus sit Spiritus procedendo, hujus vero nequaquam? Quomodo non procedit qui spiratur, qui mittitur, qui datur, qui effunditur, qui profertur, qui insufflatur, qui Spiritus est ejus, qui exit ab eo, et accipit quod annuntiat? Quid enim Deus de Deo potest accipere nisi quod est? Nunquid indigens Deus est et minoratus est in aliquo, ut potentior Deus ejus indigentiam suppleat aut formam servi suscepit, in qua quod non habet accipiat? si sic sapias, male sapias; contra Deum sapitis, contra fidem sapitis. Postremo si quæ de Spiritu sancto dicuntur non essentiam ejus quam habet a Patre et Filio, sed aliquid propter quod accipiis minorem eum Patre et Filio, cum Pneumatomatico Macedonice facitis.

Arguimus quod sacrificio Dei detrahitis, et adversus Dominum linguas ut serpentes acutis (*Psal. LXXX, 4*); ita ut quidam ex vobis in archierarchica dignitate corpori Christi anathema dixerint, et ad

terram cum exprobationibus multis projecerint, et super sanguinem redemptionis nostræ pedibus immundis calcaverint. Quod horrendum facinus ipsum diabolum debuit deterrere. Minus enim peccaverunt Judæi manus impias in Jesum mittentes, et demones impellentes, et milites crucifigentes. Per ignorantiam enim fecerunt: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (*I Cor. II, 8*): vos autem et vidistis et odistis, et, secundum prophetam, odio Dominum gratis habuistis. Sed esto, luat corpus Domini, quod, cum panis esset, azymus fuit; sanguis ejus quid meruit ut effunderetur et calcaretur, cui nondum auctoritas vestra condemnationis sententiam dedit?

Sed forsitan non consensistis. Cur igitur Michaellem patriarcham inter sacra missarum solemnia commemoratis? Cur Leonem Acriданum episcopum et Nicetam abbatem de Studio de diptychis sacris non deletis? Cur adhuc in sacrificio nostro Dominico sanguini non communicatis? Sed ex contactu corporis sanguis fortasse polluitur; legitur enim: Quod immundum tetigerit, immundum efficitur (*Levit. XI, 26*). Sed nos seorsum corpus et seorsum sanguinem sumimus, nec intinctum panem datum cuiquam nisi Judæi traditori cognoscimus. De corpore quoque Christi quanta sententiam vestram absurditas sequatur, videte. Si enim corpus Domini creditis quod ex azymo pane conficitur, cur non recipitur? cur non ut Dominicum adoratur? cur ne fiat interdicitur? cur injuriis lacessitur? cur imperfectum et inanimum vocatur? cur cum sacrificatoribus suis ab ecclesiis pellitur? cur et fermentum præponitur? cur cultores ejus a communione suspenditis? cur azymitas vocatis? Nunquid habuit duo corpora Christus? unum perfectum, aliud imperfectum; unum animatum, aliud inanimum; unum azymum, aliud fermentatum; unum significans, et aliud significatum? Quis hæc de corpore Christi cogitare præsumit, nisi qui Christum nec reveretur nec credit? nisi qui manifeste blasphematur? nisi qui Christum sciens et prudens impugnat? Quod si panem azymum fieri corpus Christi negatis, cur imperfectum negatis? Non enim imperfectum Christi corpus est, quod nullo modo corpus ejus est? Cur denique nos Christi nos habetis? cur non ut idololatrias condemnatis? idolum enim est, si panis azymus adoretur ut Deus. Cur hanc impiissimam hæresim publice non confutatis? cur cum cæteris hæreticis Romanos in Ecclesia non anathematizatis? Nihil enim est medium: aut corpus est Christi, et omnibus adorandum; aut corpus ejus non est, et ut idolum contemnendum. Sed unde probatis quod corpus ejus non fiat, cum nullus doctorum hoc sapiat, nulla synodus contradicat? Cur contra canones ecclesiasticos traditiones contemnitis? Cur synodis quod de corpore Christi non habent apponitis? Quid azymo vel fermento cum corpore Christi? Nunquid panis est, ut azymus sit fermentatus? Cur non magis

A indiscussum relinquitis quod ignoratis? Cur rem quam nescitis temere confirmatis?

Advertite saltem quod accusatores vos et judices esse in eadem causa non liceat, et quod ante præstationem judicium lege non fiat, et in causa vestra alios judicare permittite, et Domini corpus ante judicium condemnare nolite.

Quod Christum in fermentato pascha celebrasse asserant. Arguimus quod Dominum ante quartadecimam lunam pascha contra legem fecisse, vel in quartadecima fermentum comedendo violasse contenditis, et sic transgressorem legis, et solvisse legem antequam impleteretur, astruitis; quod Evangelium prima die azymorum, quod dicitur pascha, fuisse commemorat, et Christus non ad solvendam, sed ad implendam legem se venisse confirmat. Quod utique non fecisset, si, antequam impleteretur, fermentum comedendo solvisset. Unde consequitur quod peccatum Dominus fecerit, et in ore ejus dolus fuerit, juxta sententiam suam, ut transgressor legis perierit.

Quod fermentatum animatum dicant. Arguimus quod fermentatum panem animatum asseritis; in qua sententia nec Vetus vobis, nec Novum Testamentum consentit; nec aliquis physicorum novum hoc animal, imo novum portentum, præter solos Manichæos, conflinxit. Quam inopinabilem opinionem inter hæreses Manichæorum sancta jam dudum condemnavit Ecclesia.

Quod animam panis Christum vivificare contendunt. Arguimus quod animam panis Christi corpus vivificare contenditis. Nunquid duas animas habet Christus, alteram hominis et alteram panis? aut sicut panis in carnem Christi mutatur, sic anima panis in animam Christi convertitur? an animam suam Christus dimittit, et animam panis admittit? nunquid, si panis anima deicit, Christi corpus animatum non erit? cur non advertitis quod, antequam offeratis eum, occiditur, lancea perforatur, a toto suo particula quæ consecrari debet abscinditur, et detruncatus jam et exanimatus ad altare portatur? non enim anima dividi potest, ut divisæ partes divisiones quoque retineant animæ. Sed esto, partes etiam propter fermentum habeant animam. Quid, cum panis evacuatus fuerit, et omnino fermentum animæ deserit, nunquid etiam tunc anima sua manebit, et corpus Domini vivificabitur? panis enim altaris totus in carnem Christi convertitur, nec aliquid naturæ panis præter speciem solam relinquatur. Cur non attenditis quoniam Dominus quod dedit, fregit, corpus suum vocavit, discipuli quod acceperunt manducaverunt? Nunquid anima corpus dicitur? nunquid frangitur? nunquid comeditur? quod Evangelium dedit hanc fidem? Quis apostolorum docuit hanc Domini corporis vivificationem? Origenianus est, non catholicus sensus, ut aliorum animæ in aliorum transeant corpora, et pro meriti qualitate vel meliora sortiantur vel deteriora.

Quod lancea corpus Christi percussit. Arguimus quod lancea corpus Christi percussit, hoc enim Christus non fecit, hoc in commemorationem suam discipulos facere nequaquam instituit: « Accipite, dixit, et comedite », non occidite, vel lancea percussite. Christus nec seipsum occidit, nec discipulos occidere jussit. Milites, non apostoli, lancea latus ejus perforaverunt. Nec vivebat Dominus sicut fermentum vestrum, cum latus ejus perforatur; sed mortuus erat, ne, cruribus fractis latronum, os ex eo non comminueretur. Quamvis lancea vestra non, sicut factatis, usque ad occisionem Christi perveniat; nec corpus Christi, sed solum panem percussit; nondum enim est caro, sed purus panis, quod lanceatis; et fermentatum viventem, antequam

Quod in terra corpus Christi sepeliant. Arguimus quod in terra corpus Domini sepelitis, et contra Scripturam corruptionem videre compellitis: Dominus enim corpus suum comedere jussit, non sepelire; et discipuli comederunt, non sepelierunt. Vos autem, non sequentes apostolos, in lacum corruptionis projecitis; et Spiritum sanctum qui per prophetam dixit: « Non dabis sanctum tuum videre corruptionem (Psal. xv, 10) », mentiri compellitis, qui corruptionem eum videre, quantum in vobis est, facitis.

Quod illud cum aqua calida sumant. Arguimus quod corpus Domini cum cibo communi, id est cum aqua calida, sumitis: Non enim Christus hoc instituit, nec in sacramento sanguinis aqua calida fuit; Christus vinum, non aquam, mutavit in sanguinem, nec aliud aliquid, sed genimen vitis propinavit in calicem. Vos autem quod ad mensam communem ex usu percipitis, nec ad mensam divinam abstinere potestis, et ascribitis religioni quod ad peccatorum excusationem habetis.

Quod sanguinem de Christi latere calidum fluxisse dicant. Arguimus quod sanguinem de latere Christi calidum fluxisse contra naturam et Evangelium dicitis: dicit enim Scriptura quod jam obierat, jam expiraverat, jam mortuus erat, cum corpus ejus

vulneratum est, cum lancea latus ejus perforatum est. Nunquid habet natura ut corpus ejus mortuum caleat, cum in eo vita non fuerit, cum jam vitalis calor recesserit? Sed forsitan hoc privilegium habuit Dominicum corpus. Unde probatis? Ubi legitur? Quæ Scriptura docet? Quod Evangelium habet? Aut de Scriptura quod profertis probate, aut presumptioni solite quod Scriptura non habet ascribite.

Quod pueris ante diem septimum baptismum negent. Arguimus quod puero recens nato baptismum ante septimum diem negatis; non enim Dominus certum diem in baptismo constituit, nec septimum diem primo diei preposuit; sed simpliciter et absque fallacia mittens ad baptizandum discipulos, dixit: « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit (Marc. xvi, 16). Nunquid enim Dominus de septimo baptizatum salvum facere potest, et primo non potest? Omnipotens enim est Deus, et omnia quæcumque voluit fecit, et non est qui possit resistere voluntati suæ. Aut potest quidem, sed non vult quod potest, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire? Ubi omnis dicitur, nullus excipitur, nec infans cujus est vita minus diei super terram. Christus omnem hominem salvat, vos hominem cur excipitis? Christus neminem eiecit foras, vos longius hunc a Christo repellitis? Christus solus baptizat, vos aquam cur prohibetis? Christus solus peccata dimittit, vos peccata cur retinetis? si sordes exteriores offendunt oculos vestros, nunquid et Christum putatis offendi? si carnis immunditiam tactus vester horrescit, nunquid et Christum putatis horrescere? Qui carnis infirmitates pro nobis sustinuit, infirmum hominem magis sustentat quam dejecit. Qui sordes animæ quas ex culpa contraximus, lavat, sordes corporis quas nobis imponit necessitas misericorditer portat. Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris. Vos autem homicidas omnes incomparabiliter vincitis, qui peremtes de manu Salvatoris excutitis, et morientes ad vitam intrare non sinitis, et in gehennam, morte Christi reclamante, demergitis.